

## درس اول

## هدف آفرینش

## مقدمه

❁ اگر کسی چیزی را با قیمت بالا تهیه کند و از آن استفاده دیگری کند، مانند: «یخچال» را به عنوان «کمد» و «خودرو» را به عنوان «گلخانه»، اولاً حتماً تعجب می‌کنیم و ثانیاً در عقل و خرد آن فرد شک خواهیم کرد، زیرا این وسایل با آن همه امکانات و هزینه‌هایش برای **هدف خاصی** ساخته شده‌اند و به‌کارگیری آن‌ها در کارهای دیگر هدر دادن و اتلاف سرمایه است.

## ❁ سؤال ما انسان‌ها برای چه آفریده شده‌ایم و هدف از زندگی ما در این جهان چیست؟

دست یافتن به پاسخ این سؤال، بسیار مهم و حیاتی است زیرا این خطر وجود دارد که در صورت نداشتن هدف:

❁ ۱ زندگی خود را به اشتباه، صرف کارهایی بکنیم که برای آن خلق نشده‌ایم.

❁ ۲ سرمایه‌ای مانند عمر را از دست می‌دهیم که نه ارزش چیزهای دیگر را دارد و نه امکان به‌دست آوردن مجدد آن وجود دارد.

## جهان هدفمند

❁ تک‌تک موجودات این جهان دارای هدفی هستند زیرا خالق آن‌ها خدایی حکیم است که هیچ کاری را بیهوده انجام نمی‌دهد. قرآن کریم در آیات گوناگون به این نکته تأکید می‌کند و آفرینش جهان را حق می‌داند.

| آیه                                                                                                                                   | ترجمه                                                                                         | پیام آیه                                                                           |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------|
| وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ (سوره دخان، آیات ۳۸ و ۳۹) | و ما آسمان‌ها و زمین و آنچه بین آن‌هاست را به بازیچه نیافریدیم، آن‌ها را جز به حق خلق نکردیم. | ۱- آفرینش جهان حق است و هدفمند بودن خلقت<br>۲- حکیمانه بودن خلقت و بازیچه نبودن آن |

❁ حق بودن آفرینش آسمان‌ها و زمین به معنای **هدفدار بودن خلقت** آن‌هاست.

❁ جهان آفرینش بی‌هدف نیست و هر موجودی بر اساس برنامه حساب شده‌ای به این جهان گام نهاده است و به سوی **هدف حکیمانه‌ای** در حرکت است.

## هدفمندی انسان‌ها

❁ انسان مانند سایر موجودات دیگر از قاعده هدفمندی جدا نیست و قطعاً هدفی از آفرینش او وجود داشته است.

## تفاوت میان انسان و سایر موجودات در چگونگی رسیدن به هدف

## اولین تفاوت

❁ انسان خود، باید هدف خلقت خود را بشناسد، انتخاب کند و به‌سوی آن گام بردارد.

❁ گیاهان به‌صورت **طبیعی** و حیوانات به‌صورت **غریزی** به‌سوی هدف خود حرکت می‌کنند.

## دومین تفاوت

❁ انسان دارای روحیه‌ای بی‌نهایت طلب است و عطش او در دستیابی به خواسته‌هایش نه تنها کم نمی‌شود بلکه روز افزون می‌گردد، او به دنبال چیزی است که هرگز پایان نمی‌پذیرد و تمام نمی‌شود و همواره در حال انتخاب هدف‌های پایان‌ناپذیر است.

❁ حیوانات و گیاهان هدف‌های محدودی دارند و هنگامی که به سر حدی از رشد و کمال می‌رسند، متوقف می‌شوند. چنان که گویی راهشان پایان یافته است.

## اختلاف در انتخاب هدف

❁ وقتی به دنیای انسان‌ها می‌نگریم، چنان اختلافی در هدف‌ها وجود دارد که ابتدا دچار سردرگمی می‌شویم و ...، کسانی به دنبال پول و ثروت‌اند، برخی دل به کشف اسرار جهان سپرده‌اند، برخی به دنبال جاه و مقامند و ...

## ❁ سؤال منشأ اختلاف هدف‌ها در چیست؟

❁ **جواب** اختلاف هدف‌ها ریشه در نوع اندیشه، بینش و نگرش انسان‌ها دارد و لذا هر انسانی دنبال هدفی می‌رود.

## مثال:

- ۱ اگر کسی چنین ببیند که کمک به دیگران ارزشمند است، می‌کوشد به دیگران کمک کند.
- ۲ اگر کسی فکر می‌کند داشتن شهرت مهم است، همه زندگی خود را در مسیر رسیدن به شهرت قرار می‌دهد.
- ۳ اگر کسی مقاصد کوچک در نظرش مهم جلوه کند، به‌سوی همان مقاصد می‌رود و گمان می‌کند این هدف‌ها می‌تواند میل بی‌نهایت طلب درونش را آرام کند.
- ۴ کسی هم که کمالات و خوبی‌های متعالی و بزرگ را شناخته، به آن‌ها دل می‌بندد و برای رسیدن به آن‌ها می‌کوشد.

## اهداف

برای انتخاب صحیح هدف‌ها و دل‌بستن به آن‌ها:

- ۱ باید ارزش هدف‌ها را مشخص کنیم.
- ۲ متناسب با ارزشی که دارند به آن‌ها رتبه دهیم.

## اهداف فرعی و اصلی

**هدف‌های فرعی:** هدف‌ها و دل‌بستگی‌های پایان‌پذیر مانند: مال و ثروت

**هدف‌های اصلی:** هدف‌های پایان‌ناپذیر و همیشگی مانند: خیرخواهی نسبت به دیگران.

## نتیجه:

هر دوی این اهداف خوباند و برای زندگی ما ضروری‌اند، مهم این است که هدف فرعی را به‌جای هدف اصلی قرار ندهیم و آن‌قدر به اهداف فرعی دل‌نبدیم که مانع رسیدن به هدف اصلی شود.

## برترین هدف

انسان با اندکی تأمل می‌فهمد که درون خود در جستجوی سرچشمه خوبی‌ها و زیبایی‌هاست و تا به آن نرسد، آرام و قرار ندارد. این سرچشمه، همان خداوند است که خالق همه کمالات و زیبایی‌هاست؛ او که خود نامحدود است و کمالات و خوبی‌هایش حد و اندازه‌ای ندارد. هر کمال و خوبی از او سرچشمه می‌گیرد. اگر روح انسان بی‌نهایت‌طلب است و خوبی‌ها را به‌صورت بی‌پایان می‌خواهد، شایسته است که تنها خدا و بندگی او را به عنوان هدف نهایی خود انتخاب کند.

| آیه                                                                               | ترجمه                                            | پیام آیه                                                                                                        |
|-----------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ<br>(سوره ذاریات، آیه ۵۶) | جن و انسان را نیافریدم مگر اینکه مرا عبادت کنند. | ۱- هدف اصلی انسان در زندگی باید عبادت و بندگی خداوند باشد.<br>۲- هدف آفرینش جن و انس، عبادت و بندگی خداوند است. |

## زندگی برای خدا

عبادت و بندگی، فقط انجام برخی از اعمال عبادی مانند نماز و روزه و ... نیست، بر اساس تعالیم دین اسلام، هر حرکتی و عملی که برای کسب رضایت خداوند بر اساس معیارهای دینی صورت گیرد، عبادت است. از آشپزی گرفته تا طلب علم و دانش و ... همه و همه اگر برای جلب رضای خدا باشد، عبادت محسوب می‌شود. کامل‌ترین تعبیر درباره «زندگی به خاطر خدا» در آیه زیر آمده است:

| آیه                                                                                                       | ترجمه                                                                        | پیام آیه                                                                                                                            |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ<br>(سوره انعام، آیه ۱۶۲) | بگو نمازم، تمامی اعمالم و زندگی و مرگ من برای خداست که پروردگار جهانیان است. | ۱- کامل‌ترین تعبیر برای زندگی برای خدا (اخلاص)<br>۲- هر حرکتی و عملی (نماز و اعمال و مرگ و...) باید برای خدا باشد تا ارزش پیدا کند. |

## تعریف جدید مفاهیم کلیدی زندگی

اگر هدف و مقصد زندگی، خدا باشد، خوشحالی‌ها و ناراحتی‌ها، شکست‌ها و پیروزی‌ها و بسیاری دیگر از مفاهیم کلیدی زندگی، تعریف جدید پیدا می‌کند. شکست، دور شدن از خدا و پیروزی، نزدیک شدن به خدا معنا می‌شود و چیزی ما را خوشحال می‌کند که ما را به خدا برساند و چیزی ما را آزرده می‌کند که از خدا دور سازد.

بندگی باعث می‌شود انسان، شایسته دریافت لطف و رحمت ویژه خداوند شود و به زندگی سعادتمندانه در دنیا و آخرت برسد.

## یک تیر و چند نشان

❁ برخی از انسان‌ها به هدفی بالاتر از لذت‌های مادی و سرگرم شدن به آن نمی‌اندیشند.

❁ تعبیر قرآن دربارهٔ ایشان:

❁ ۱ به حیات دنیوی راضی شده‌اند. ۲ و به حیات دنیوی آرام گرفته‌اند.

❁ اینان مصداق کسانی هستند که بهترین و با ارزش‌ترین دارایی و سرمایه خود را صرف کارهای کم‌ارزش می‌کنند.

## ویژگی افراد زیرک

❁ افراد زیرک می‌دانند که برخی از هدف‌ها به گونه‌ای هستند که هدف‌های دیگر را نیز دربر دارند و رسیدن به آن‌ها مساوی رسیدن به هدف‌های دیگر نیز هست.

❁ به میزانی که هدف‌ها برتر و جامع‌تر باشد، هدف‌های بیش‌تری را در درون خود جای می‌دهد.

❁ افراد زیرک با انتخاب «عبادت و بندگی خدا» به عنوان هدف با یک تیر، چند نشان می‌زنند یعنی هم از بهره‌های مادی زندگی استفاده درست می‌کنند و

هم از آنجایی که تمام کارهای دنیوی خود را برای رضای خدا انجام می‌دهند، جان و دل خود را به خداوند نزدیک می‌کنند و سرای آخرت خویش را آباد می‌کنند.

## مثال:

کوهنورد در مسیر نزدیک شدن به قله، هم تندرستی خود را تأمین می‌کند و هم از مناظر زیبای طبیعت لذت می‌برد و هم استقامت خود را افزایش می‌دهد.

(با یک تیر، چند نشان می‌زند)

| پیام آیه                                                                                                                             | ترجمه                                                                    | آیه                                                                                                                |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ۱- نعمت و پاداش دنیا و آخرت (مادی و معنوی) را نزد خدا می‌توان یافت.<br>۲- تنها خداوند است که می‌تواند پاسخگوی همت و تلاش انسان باشد. | هر کس نعمت و پاداش دنیا را بخواهد<br>نعمت و پاداش دنیا و آخرت نزد خداست. | مَنْ كَانَ يُرِيدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا<br>فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ<br>(سوره نساء، آیه ۱۳۴) |

❁ این هدف بزرگ (رضایت الهی) که ضامن خوشبختی ماست، همت بزرگ و اراده محکم می‌طلبد؛ همان‌طور که دستیابی به گوهرهای گرانقدر دریاها،

پشتکاری شگرف می‌خواهد.

ای دوست، شکر بهتر یا آن که شکر سازد؟  
خوبی قمر بهتر، یا آن که قمر سازد؟

ای باغ تویی خوش‌تر یا گلشن و گل در تو؟  
یا آن که برآرد گل، صد نرگس تر سازد؟

ای عقل تو به باشی در دانش و در بینش؟  
یا آن که به هر لحظه صد عقل و نظر سازد؟

مولوی، دیوان شمس، غزلیات

## پیام شعر

❁ ۱ برترین و با ارزش‌ترین هدف انسان، خداوند است. ۲ با آیه شریفه «... فعند الله ثواب الدنيا و الآخرة» ارتباط مفهومی دارد.

## اندیشه و تحقیق

۱- تفاوت‌هایی که در چگونگی رسیدن انسان به هدف، با موجوداتی هم‌چون حیوان و گیاه وجود دارد، بیان کنید.

❁ الف انسان باید خود، هدف خلقتش را بشناسد و انتخاب کند و به‌سوی آن قدم بردارد در حالی که گیاهان به‌طور طبیعی و حیوانات به‌طور غریزی به‌سوی هدف در حرکتند.

❁ ب چون انسان دارای روحیه بی‌نهایت‌طلبی است، به دنبال چیزی است که هرگز پایان نمی‌پذیرد و تمام نمی‌شود و لذا همواره در حال انتخاب هدف‌های پایان‌ناپذیر و تمام‌ناشدنی است در حالی که حیوانات و گیاهان، هدف‌های محدودی دارند و وقتی به سرحدی از رشد و کمال می‌رسند، متوقف می‌شوند، چنان که گویی راهشان پایان یافته است.

۲- علت انتخاب هدف‌های مختلف در بین انسان‌ها چیست؟

این موضوع ریشه در نوع اندیشه و تفکرات انسان‌ها دارد و هر کس با بینش و نگرش خاص خود به سراغ هدفی می‌رود.

## سؤالات امتحانی درس

### آیات قرآن

۱- با توجه به آیه شریفه «و ما خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ ما بَيْنَهُمَا لِاعْبِیْنِ ما خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ» منظور از حق بودن در این آیه چیست؟

عبادت و بندگی خداوند

۲- در آیه شریفه «و ما خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» چه چیزی به عنوان هدف خلقت جن و انس معرفی شده است؟

زندگی به خاطر خدا

۳- آیه شریفه «قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي ...» نشان دهنده کامل ترین تعبیر درباره چیست؟

نعمت و پاداش دنیا و آخرت (مادی و معنوی) را نزد خدا می توان یافت و تنها خداوند می تواند پاسخگوی همت و تلاش انسان باشد. اگر انسان تمام کارهای دنیوی خود را برای رضای خدا انجام دهد، جان و دل خود را به خداوند نزدیک تر می کند و سرای آخرت خویش را آباد می سازد.

۴- پیام آیه شریفه «مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ» را بنویسید.

### صحیح / غلط

۵- تک تک موجودات این جهان دارای هدفی هستند زیرا خالق آنها خدایی حکیم است.

صحیح

۶- به میزانی که هدف ما برتر و جامع تر باشد، هدف های کمتری را در درون خود جای می دهد.

غلط (هدف های بیش تری در خود جای می دهد نه کم تر)

۷- اهداف فرعی مانع رسیدن به هدف اصلی می شود.

غلط (مهم این است که هدف فرعی را به جای هدف اصلی قرار ندهیم و آن قدر به هدف فرعی دل نبندیم که مانع رسیدن به هدف اصلی شود).

۸- خیرخواهی برای دیگران از اهداف پایان ناپذیر و همیشگی محسوب می شوند.

صحیح

### جای خالی

۹- اگر هدف و مقصد زندگی خدا باشد، شکست، ..... و پیروزی، ..... معنا می شود.

دور شدن از خدا - نزدیک شدن به خدا

۱۰- هر کس با ..... و ..... خود به سراغ هدفی می رود.

بینش - نگرش

۱۱- هدف اصلی انسان در زندگی ..... و ..... خداوند است.

عبادت - بندگی

۱۲- ..... است که باعث می شود انسان شایسته دریافت لطف و رحمت ویژه خداوند شود.

بندگی

## تعریف اصطلاحات

۱۳- حکیم:

یعنی هیچ کاری را عبث و بیهوده انجام نمی‌دهد.

۱۴- حق بودن آفرینش آسمان و زمین:

یعنی هدفدار بودن خلقت آن‌ها

## کشف ارتباط

۱۵- الف) تعبیر زندگی برای خدا

۱- مال و ثروت

ب) هدف خلقت انسان

۲- وَ مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَ مَا بَيْنَهُمَا لِأَعْبِيْنَ

ج) اهداف پایان‌ناپذیر

۳- قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَ نُسُكِي وَ مَحْيَايَ وَ ...

د) اهداف فرعی

۴- خیرخواهی

۵- یک تیر، چند نشان

۶- وَ مَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

الف) ۳

ب) ۶

ج) ۴

د) ۱

## سؤالات پاسخ کوتاه

۱۶- هدفدار بودن خلقت جهان در قرآن کریم با چه تعبیری به‌کار رفته است؟

حق

۱۷- منظور از اهداف اصلی چیست؟

هدف‌های پایان‌ناپذیر و همیشگی مانند خیرخواهی نسبت به دیگران، هدف اصلی محسوب می‌شود.

۱۸- دست نیافتن به پاسخ سؤال «برای چه آفریده شده‌ایم» چه نتایجی دارد؟

زندگی خود را به اشتباه صرف کارهایی بکنیم که برای آن‌ها خلق نشده‌ایم و سرمایه‌ای را از دست بدهیم که امکان به‌دست آوردن مجدد آن وجود ندارد.

۱۹- منشأ اختلاف در انتخاب هدف در چیست؟

اختلاف، ریشه در نوع اندیشه، بینش و نگرش انسان‌ها دارد.

۲۰- تعریف عبادت از نظر تعالیم اسلام چیست؟

هر حرکت و عملی که برای کسب رضایت خداوند و بر اساس معیارهای دینی صورت گیرد، عبادت است.

۲۱- نتیجه بندگی خداوند چیست؟

باعث می‌شود انسان، شایسته دریافت لطف و رحمت ویژه خداوند شود و به زندگی سعادت‌مندانه در دنیا و آخرت برسد.

۲۲- با ارزش‌ترین هدف زندگی انسان کدام است؟

رسیدن به خدا و بندگی خدا

۲۳- برای رسیدن به مقصد نهایی زندگی، به چه چیزی نیاز داریم؟

اراده محکم و همت بزرگ

|                                                                                                                      |                                                                             |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------|
| ۲۴- استفاده و به‌کارگیری از وسایل و امکانات که برای هدف خاصی ساخته شده‌اند، در کارهای دیگر چه چیزی را به دنبال دارد؟ | هدر دادن و اتلاف سرمایه                                                     |
| ۲۵- چه افرادی مصداق کسانی هستند که بهترین و با ارزش‌ترین دارایی و سرمایه خود را صرف کارهای کم‌ارزش می‌کنند؟          | انسان‌هایی که به هدفی بالاتر از لذت‌های مادی و سرگرم شدن به آن نمی‌اندیشند. |
| ۲۶- نام دیگر اهداف فرعی چیست؟                                                                                        | پایان‌پذیر                                                                  |
| ۲۷- چه چیز باعث می‌شود انسان به زندگی سعادت‌مندانه در دنیا و آخرت برسد؟                                              | بندگی                                                                       |
| ۲۸- هدف خلقت جن و انسان کدام است؟                                                                                    | عبادت و بندگی                                                               |

### سؤالات پاسخ بلند

|                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ۲۹- چه تفاوت‌هایی میان انسان و موجوداتی مانند حیوانات و گیاهان وجود دارد؟                        | <p>دو تفاوت وجود دارد: ۱- انسان خود باید هدف از خلقت را بشناسد و انتخاب کند و به سوی آن گام بردارد. در حالی که گیاهان به‌صورت طبیعی و حیوانات به صورت غریزی به سوی هدف خود حرکت می‌کنند.</p> <p>۲- انسان دارای روحیه‌ای بی‌نهایت‌طلب است و به دنبال چیزی است که هرگز پایان نمی‌پذیرد و تمام نمی‌شود. در حالی که حیوانات و گیاهان هدف‌های محدودی دارند و هنگامی که به سرحدی از رشد و کمال می‌رسند، متوقف می‌شود.</p>                                                                                              |
| ۳۰- مفهوم «یک تیر و چند نشان» در رسیدن اهداف، به چه معناست؟                                      | <p>افراد زیرک می‌دانند که برخی از هدف‌ها به گونه‌ای است که هدف‌های دیگر را نیز دربردارند و رسیدن به آن‌ها مساوی رسیدن به هدف‌های دیگر نیز هست و به میزانی که هدف ما برتر و جامع‌تر باشد، هدف‌های بیش‌تری را در درون خود جای می‌دهند. این افراد با انتخاب «عبادت و بندگی خدا» به عنوان هدف، با یک تیر، چند نشان می‌زنند چون هم از همه بهره‌های مادی زندگی استفاده می‌کنند و هم با رضای الهی جان و دل خود را به خداوند نزدیک‌تر می‌کنند و سرای آخرت خویش را آباد می‌سازند، در اصل با یک تیر، چند نشان می‌زنند.</p> |
| ۳۱- اگر هدف و مقصد زندگی، خدا باشد، مفاهیم کلیدی زندگی چه تعاریف جدیدی پیدا می‌کنند؟ توضیح دهید. | <p>اگر هدف و مقصد زندگی، خدا باشد، خوشحالی‌ها و ناراحتی‌ها، شکست‌ها و پیروزی‌ها و بسیاری دیگر از مفاهیم کلیدی زندگی، تعریف جدیدی پیدا می‌کنند. شکست، دورشدن از خدا و پیروزی، نزدیک‌شدن به خدا معنا می‌شود و در آن صورت، چیزی ما را خوشحال می‌کند که ما را به خدا برساند و چیزی ما را آزاده می‌کند که از خدا دور سازد.</p>                                                                                                                                                                                        |
| ۳۲- عبادت و بندگی، از نظر تعالیم اسلام و قرآن کریم چیست؟ آن را با مثال توضیح دهید.               | <p>از نظر قرآن کریم هدف اصلی در زندگی، عبادت و بندگی است «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ» و بر اساس تعالیم دین اسلام، هر حرکت و عملی که برای کسب رضایت خداوند و بر اساس معیارهای دینی صورت گیرد، عبادت است. از خدمت به محرومان گرفته تا آشپزی در آشپزخانه و از طلب علم و دانش گرفته تا خواندن سطری از کتاب و ...، اگر برای کسب رضای خدا باشد، عبادت محسوب می‌شود.</p>                                                                                                                  |